

ВИМОГИ ДО ФОРМИ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Кочина Олександра Сергіївна,

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри публічного та приватного права,

ННІ права і соціальних технологій

Національного університету «Чернігівська політехніка»

Установчі документи мають основоположний характер в питаннях внутрішньої організації юридичної особи та служать першоджерелом інформації про нього в його зовнішніх відносинах. Це вказує на підвищену юридичну і практичну значимість положень, що містяться в цих документах. У ХХІ столітті в Україні вже відбулися серйозні зміни в сфері правового регулювання установчих документів та продовжується удосконалення вимог до них. Проте на даний час залишається багато невирішених питань правового регулювання установчих документів суб'єктів господарювання, які зокрема стосуються і їх форми.

Так, одним із важливих аспектів установчих документів юридичних осіб є їх форма. Відповідно до з ч. 5 ст. 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» установчі документи юридичної особи, зміни до них повинні викладатися письмово, прошиватися, пронумеровуватися та підписуватися засновниками (учасниками) або уповноваженими особами, якщо законом не встановлено інший порядок їх затвердження [1].

Важливо зазначити, що установчі документи повинні укладатися шляхом складення єдиного документа, підписаного всіма засновниками (учасниками), з дотриманням правил, що висуваються до письмових правочинів. Укладення

установчих документів шляхом обміну листами, телеграмами тощо (ч. 1 ст. 207 ЦК України) неприйнятне в цьому разі.

Вимоги до статуту акціонерного товариства містяться в ст. 10 Закону України «Про акціонерні товариства», але всі вони стосуються його змісту, а не форми [2]. Лише в ч. 4 ст. 10 цього Закону зазначається, що при заснування акціонерного товариства однією особою рішення приймаються цією особою одноосібно і оформляються рішенням про заснування товариства. У випадку, якщо єдиним засновником товариства є фізична особа, її підпис на рішенні про заснування нотаріально посвідчується. Втім, це стосується рішення засновника, а не статуту.

Аналогічна ситуація спостерігається в ст. 4 Закону України «Про господарські товариства», ст. 8 Закону України «Про кооперацію» та в інших законах, де містяться норми про установчі документи окремих видів юридичних осіб. Чи не єдиним винятком є Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», ч.2 та 3 якого передбачено, що перша редакція статуту товариства повинна бути підписана всіма учасниками товариства [3]. Справжність підписів учасників нотаріально засвідчується. Аналогічна вимога стосується і зміни до статуту товариства та першої редакції статуту товариства, створеного в результаті реорганізації.

Що стосується засновницьких договорів повного та командитного товариств, то ч. 1 ст. 120 та ч. 1 ст. 134 ЦК України передбачено, що засновницький договір повного товариства підписується всіма його учасниками, а засновницький договір командитного товариства – усіма повними учасниками [4]. З наведеного можна зробити лише один однозначний висновок: засновницький договір укладається в простій письмовій формі. Його нотаріального посвідчення закон не вимагає, на відміну від засновницького договору акціонерного товариства,

Отже, законодавець, крім Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», не вимагає нотаріального посвідчення цих установчих документів. У такому разі варто хід міркувань з цього питання спрямувати на те, яким чином взагалі регулюється нотаріальне посвідчення тих чи інших документів.

Перш за все, коли цими документами є правочини, то їх посвідчення нотаріусом вимагається лише в тому разі, якщо це прямо передбачено законом. Якщо розглядати засновницький договір як правочин, то він має піддаватися регулюванню щодо його форми. Між тим ані в ч. 1 ст. 120 ЦК України щодо засновницького договору повного товариства, ані в ч. 1 ст. 134 ЦК України стосовно засновницького договору командитного товариства вимоги щодо їх нотаріального посвідчення не містяться. Це дійсно дивна ситуація, особливо порівняно з ч. 2 ст. 153 ЦК України, за якою договір про створення акціонерного товариства (який не є його установчим документом) укладається в письмовій формі, а в тому випадку, якщо товариство створюється фізичними особами, договір посвідчується нотаріально.

Інших вимог щодо оформлення установчих документів ані спеціальні закони (крім Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»), ані ЦК України не містить. Уникає конкретної відповіді на це питання й Департамент державної реєстрації та нотаріату, обмежившись лише загальними посиланнями на норми права.

Думається, що недаремно практика йде шляхом нотаріального посвідчення підписів на установчому документі, що свідчить про намагання певним чином залучити нотаріуса до процесу контролю за заснуванням юридичних осіб. В іншому разі, у відсутності контролю з боку державного реєстратора і покладанні відповідальності за установчі документи (не ясно якої саме) на засновників, виникає спокуса для них скористатися неконтрольованою ситуацією.

Водночас слід вказати на те, що факт нотаріального посвідчення підпису не передбачає перевірки змісту установчих документів, а лише супроводжується перевіркою установчих документів осіб, які їх підписують.

Т. І. Бровченко зазначає, що у такому разі ті загальні дозволи, які містить чинне українське законодавство, більше зашкоджують, ніж сприяють розвитку підприємництва та створенню інших юридичних осіб. Всі дозволи мають бути виваженими і відповідати не лише приватним, а й публічним інтересам. Тому вона пропонує внести до ЦК України зміни щодо того, що установчі документи юридичних осіб мають посвідчуватися нотаріально [5, с. 81].

Маємо погодитися з такою пропозицією, враховуючи практику, яка склалася, та положення Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», як такого, що був прийнятий одним з останніх у сфері правового регулювання господарських товариств. Але з застереженням про те, що не все установчі документи, а тільки юридичних осіб приватного права підлягають нотаріальному посвідченню. Адже вимоги нотаріального посвідчення установчих документів юридичних осіб публічного права йде в розріз з їхньою правовою природою.

Література

1. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 року № 755-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 31-32. Ст.263.
2. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 року № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. 2008. № 50-51. Ст.384.
3. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 6 лютого 2018 року № 2275-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2018. № 13. Ст.69.

4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 35.

5. Бровченко Т. І. Установчі документи юридичних осіб за законодавством України : монографія / Т. І. Бровченко. Х. : Право, 2016. 216 с.